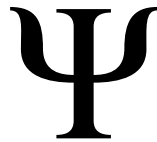

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

***FORHOLDET MELLOM TILKNYTNINGSSTIL
OG GRAD AV PSYKOPATI***

HOVEDOPPGAVE

profesjonsstudiet i psykologi

Andrine Bruland

Vår 2011

Veileder: Anita Lill Hansen

Forfatteren ønsker å rette en stor takk til Anita Lill Hansen for en alltid åpen kontordør og uunnværlig, god faglig veiledning gjennom hele prosessen. Takk også til Nina Bergaplass og Therese Horpestad for godt samarbeid under datainnsamlingen, og takk til Leif Waage, samt deltakere og ansatte ved Bergen Fengsel for at dere gjorde denne studien mulig. Sist, men ikke minst, takk til tålmodige, lille Casper, for all mammatiden du har donert bort til dette arbeidet.

Sammendrag.....	5
Abstract	6
Innledning.....	7
Psykopati	7
Måleinstrument for psykopati	8
Tidligere forskning på psykopati.....	10
Tilknytning hos barn	12
Tilknytning hos voksne	13
Unngåelse og engstelighet i sammenheng med psykopati	15
Metode.....	17
Resultater.....	19
Diskusjon.....	22
Total tilknytning ved høy og lav psykopatiscore	22
Engstelig vs. unngående tilknytning hos innsatte	23
Interaksjonseffekter mellom tilknytningsstil og høy/lav psykopatiscore.....	24
Korrelasjoner mellom tilknytningsstil og psykopatifasetter	26
Begrensninger.....	27
Implikasjoner.....	31
Konklusjon	32
Referanser.....	34
Appendix 1	40

Sammendrag

Denne studiens formål var å undersøke om det er forskjeller på tilknytningsstil hos personer med høy og lav grad av psykopati. 103 mannlige domfelte i Bergen Fengsel ble undersøkt med Self-Report Psychopathy scale (SRP-III), og Experience in Close Relationships (ECR-R) for å identifisere henholdsvis grad av psykopati og tilknytningsstil. Basert på medianen ble deltakerene delt inn i to grupper; lav (LS) og høy (HS) score på psykopatisymptom. Resultatene viste at de i LS-gruppen hadde en signifikant lavere score på dimensjonen unngående tilknytning enn på engstelig tilknytning ($p < .00$). Deltakerne i HS-gruppa hadde ingen forskjell i score på de to dimensjonene, men scorete signifikant høyere på den unngående tilknytningsdimensjonen enn deltakerne i LS-gruppen ($p < .00$). Funnene diskuteres i lys av hvordan relasjonen mellom tilknytningsstil og grad av psykopati kan ha kliniske implikasjoner, samt hvilken betydning denne kunnskapen kan ha med hensyn til en dypere forståelse for psykopatiens utvikling.

Abstract

The aim of this study was to investigate possible differences in attachment style in subjects of high and low levels of psychopathy. A total of 103 convicted male inmates from Bergen Prison answered the Self-Report Psychopathy scale (SRP-III) to identify their levels of psychopathy symptoms, and Experience in Close Relationships (ECR-R) to identify their attachment style (anxious/avoidant). The subjects were classified into either the high score (HS) or low score (LS) psychopathy group, based on the median split of the sample. For the LS-group, results showed a significant lower score on the avoidant dimension compared to the anxious dimension ($p < .00$). Participants in the HS-group did not differ on the two dimensions, but had a significant higher score on the avoidant dimension compared to the LS-group ($p < .00$). Results are discussed in terms of how the relationship between attachment and psychopathy may have clinical implications, as well as how this knowledge can contribute to a deeper understanding of the development of psychopathy.

Innledning

Blant innsatte og kriminelle har det vist seg å være en overhyppighet av personlighetsforstyrrelser, der antisosial atferd, narsissime og psykopati inngår som en del av symptombildet (Tiihonen, 1993). Tidligere forskning har også vist at kriminell atferd har en sammenheng med kvalitet på tilknytning, mer spesifikt utrygg tilknytning (Timmerman, & Emmelkamp, 2006; van IJzendoorn, Feldbrugge, Derks et al., 1997). For øvrig foreligger det lite empirisk forskning på relasjonen mellom kvalitet på tilknytningsstil og psykopati. Kernberg og Caligor, (2005) har ansett narsissime, hvilket er en viktig komponent i psykopati (Hare & Hart, 1996), som en konsekvens av avvisning og utilgjengelighet fra foreldrene. Meloy (1992) hevdet også at om man enten ved fravær av omsorgsperson eller biologisk predisposisjon mislykkes i å skape en tilknytning som spedbarn, kan dette føre til psykopati i voksen alder. Med hensyn til forebygging av antisosial atferd har Cooke (2010) påpekt at det vil være viktig å skifte fokus fra *hvilke* dysfunksjonelle trekk som er viktige, til *hvorfor* disse trekkene er viktige. Denne studien studerer tilknytningsstil sammen med grad av psykopati hos voksne, for å forsøke å øke kunnskapen om hvordan de grunnleggende psykopatitrekkene utvikles, og videre kunne bidra med kliniske implikasjoner.

Psykopati

Ordet ”psykopat” har blitt en mye brukt - og mye feilbrukt - betegnelse i media og i dagligtale, ofte for å beskrive hensynsløse og antisosiale mennesker, fortrinnsvis menn. Det kan være vanskelig å ha en tydelig representasjon av hva denne betegnelsen representerer, da den ikke er en egen diagnose i noen av diagnosesystemene vi bruker i dag. I ICD-10 (1992) er dyssosial personlighetsforstyrrelse den diagnosen som kommer nærmest de samme symptomene som ved psykopati, imens i det amerikanske diagnosesystemet, DSM-IV, (APA, 1994) er trolig den antisosiale personlighetsforstyrrelsen det som ligger nærmest psykopati. Denne diagnosen fokuserer imidlertid i hovedsak på det kriminelle aspektet ved tilstanden,

hvilket inkluderer gjentatte lovbrudd som gir grunnlag for arrestasjon, svikefullhet, impulsivitet og manglende planleggingsevne, aggressivitet som viser seg ved slagsmål, uansvarlighet for egen og andres sikkerhet, uansvarlighet i jobb og økonomi og manglende skyldfølelse etter å ha såret eller skadet andre. Dette diagnosesystemet krever også at det er påvist antisosial atferd før 15-års alder for å kunne stille diagnosen hos en voksen. I denne studien ble det valgt å ikke undersøke tilknytning i forhold til en av disse diagnosene, da ingen av dem oppleves som et fullgodt alternativ til psykopatibegrepet. Kun en tredjedel av de med antisosial personlighetsforstyrrelse møter kriteriene for psykopati (Hart & Hare (1996). Emosjonelle svekkelser som mangel på skyldfølelse og empati, samt narsissisme, som inkluderer grandiositet, tro om at man er bedre enn andre, behov for konstant beundring, ubegrenset tro på egne evner og forventning om spesialbehandling, er også en kjernekomponent i psykopati (Dahl & Dalsegg, 1997).

Cleckley (1964, gjengitt i Hare, 1970) har lang klinisk erfaring med psykopati og dens mange manifestasjoner, og beskriver i tillegg til det antisosiale aspektet følgende essensielle trekk: Overfladisk sjarm, gjennomsnittelig til høy intelligens, fravær av nevrotisisme, patologisk egosentrisitet, mangel på innsikt, og manglende responsivitet i interpersonlige forhold. Cleckley mener at psykopaten etteraper en menneskelig personlighet og atferd, men mangler evnen til å faktisk føle det. Dette kaller han *semantisk dementia*; normal verbalisering av følelser, blottet for et reelt emosjonelt innhold bak. I tråd med dette endte McCord og McCord, etter en grundig gjennomgang av litteraturen på psykopati i 1964 (gjengitt i Hare, 1970), kort og godt opp med to essensielle psykopatitrekk; *lovelessness* og *guiltlessness*.

Måleinstrument for psykopati

Hare (Hare, Hart & Harpur, 1991) utviklet et måleinstrument som skulle gjøre det enklere å vurdere pasienter innenfor det tradisjonelle, kliniske bildet av psykopati; et 22-items

spørreskjema kalt Psychopathy Check List (PCL). Noen år senere utviklet han en revidert utgave, PCL-R, bestående av 20 items, og dette er i dag et av de mest brukte instrumentene for å vurdere psykopati (Grann, Långström, Tengström & Kullgren, 1999). Intervjueren rangerer hvor godt hver påstand om bestemte personlighetstrekk og atferd passer på pasienten, og ender opp med en score fra 0 til 40, hvorav jo høyere score, jo bedre match med den prototypiske psykopaten.

Hare, Hart & Harpur (1991) mente at PCL-R kan identifisere to stabile underfaktorer innenfor psykopati. Faktor 1 viser de affektive og interpersonlige karakteristikene (glatt og overfladisk sjarm, grandios opplevelse av egen verdi, patologisk lyving, manipulering, mangel på skyldfølelse, overfladisk affekt, mangel på empati og manglende ansvar for egen atferd). Dette er karakteristikk som er viktige i det tradisjonelle, kliniske psykopatibildet. Faktor 2 omfatter den sosialt avvikende og skjødseløse livsstilen (høyt behov for stimulering, parasittlignende levesett, dårlig atferdskontroll, tidlige atferdsproblemer, mangel på realistiske langtidspaner, impulsivitet, uansvarlighet, ungdomskriminalitet og lav frustrasjonstoleranse) og korrelerer positivt med blant annet kriminell atferd og sosioøkonomisk status. I tillegg tar PCL-R for seg kjennetegn som promiskuøs seksuell atferd og hyppige ekteskap/samboerforhold. Det er også mulig å dele psykopati inn i fire fasetter ved hjelp av PCL-R, hvilket kan gi en dypere kunnskap om de ulike bakenforliggende mekanismene i det som blir studert (Bolt, Hare, Vitale & Newman, 2004). Faktor 1 blir da delt opp i en *interpersonlig fasett* og en *affektiv fasett*, imens karakteristikene fra Faktor 2 blir fordelt i en *impulsiv livsstils-fasett* og en *antisosial fasett*.

Self Report Psychopathy III (SRP-III) er en selvrapporteringsversjon av PCL-R (Hare, 1980). SRP-III har blitt testet sammen med en rekke måleinstrumenter for ”den mørke triaden” (psykopati, narsissisme og machiavellianisme), hvor det ble funnet en indre konsistens på .79 (Paulhus & Williams, 2002). Den samme studien viste at SRP-III korrelerte

signifikant med Narcissistic Personality Inventory (NPI), et spørreskjema for machiavellianisme/hensynsløshet (MACH-IV), og alle dimensjonene på femfaktormodellen.

Tidligere forskning på psykopati

Tidligere forskning i forhold til subjekter med høy score (HS) og lav score (LS) på psykopati har blant annet fokusert en del på trekkforskjeller, hvor det er påvist at HS-grupper har et eget neuroaktivt mønster ved oppgaver som krever affektiv prosessering (Gordon, Baird & End, 2004), og at LS-grupper har sterkere fysiologiske reaksjoner når de blir vist skremmende bilder (Patrick, Cuthbert & Lang, 1994). Få av disse studiene sier imidlertid noe om opprinnelsen til disse trekkene, hvilke faktorer som utgjør en sårbarhet for utvikling av psykopati, og *hvorfor* disse har blitt viktige, slik Cooke etterlyser innledningsvis. Siden psykopati er en forstyrrelse i personligheten, med stabile og dypt innarbeidde atferdsmønstre, må årsaksforholdene kunne spores langt tilbake i barnets utvikling, enten biologisk, miljømessig, eller i kombinasjon (Dahl og Dalsegg, 1997). Mye tyder på at det foreligger en arvelig komponent ved disposisjon for psykopati (Blonigen, Hicks, Krueger, Patrick & Iacono, 2005). Det er også funnet sammenhenger mellom psykopati og ulike forhold i fosterlivet, blant annet at barn av mødre som røykte under svangerskapet score høyere på Youth Psychopathic Traits Inventory som tenåringer, enn de som ikke ble utsatt for røyk i fosterlivet (Beaver, DeLisi & Vaughn, 2010). Redusert fungering i serotonerge neurotransmittere korrelerte positivt med arroganse og bedrageri fra PCL-R i en studie av Dolan & Anderson (2003). En studie på et utvalg av 61 menn under kriminalpsykiatrisk granskning viste en korrelasjon mellom høye nivåer av testosteron og sosialt avvikende atferd identifisert ved faktor 2 (antisosial) på PCL-R (Stålenheima, Eriksson, von Knorring & Wided, 1998).

Når det gjelder miljømessig påvirkning på utvikling av psykopati, har man blant annet sett at foreldre med lav sosial status (lav utdanning, lav inntekt, dårlige boforhold), oftere har

en mer autoritær oppdragelsesstil, hvilket korrelerer med antisosial atferd hos barna (Hare, 1970). Foreldrene med lav sosial status har også mer fysisk disiplinering, oftere fravær av far og mindre ros og oppmuntring enn foreldre med høyere status. Hare nevner også flere likheter mellom familier med antisosiale barn, blant annet at foreldrene har vært lite positivt engasjert i barna, barna blir ikke fulgt opp, de får ikke positive tilbakemeldinger på positive trekk eller atferd, og oppdragelsen er brutal og ustabil. Gjennom å la barna få viljen sin ved trass og negativ atferd, forsterker foreldrene antisosial atferd og lærer barnet at dette er måten å få det man har lyst på. Det er her viktig å presisere at antisosial atferd bare er én av komponentene ved psykopati, men man ser de samme resultatene i studier på foreldreatferd som omfatter hele psykopatibegrepet. Flere forskningsresultat viser at overgrep og barnemishandling er en sterk risikofaktor for utvikling av psykopati (Lang, Klinteberg & Alm, 2002). Finzi, Ram, Har-Even, Shnit & Wizman (2001) fant at fysisk misbrukte barn signifikant var karakterisert av en unnvikende tilknytningsstil og utviste høyere nivå av aggresjon, imens neglisjerte barn signifikant var karakterisert ved en engstelig/ambivalent tilknytningsstil. Studien viste også at interaksjonen med foreldrene preget hvordan de dannet relasjoner med andre utenfor familien.

I forhold til biologi/miljø perspektivene på psykopati plasserer denne studien seg innenfor et teoretisk felt hvor psykopati antas å være en kompleks kombinasjon av predisponible sårbarheter og utløsende eller beskyttende faktorer (Dahl og Dalsegg, 1997), men med fokus på samspillet med omsorgspersonen(e) som en av de viktigste utløsende faktorene. For å forstå bakgrunnen for den voksne tilknytningen som undersøkes i denne studien, er det viktig å kjenne til hvordan tilknytningsstil i foreldre-barn samspillet utvikles, da dette henger tett sammen (Bowlby, 1988).

Tilknytning hos barn

Hvilke positive eller negative erfaringer barnet gjør seg med mor/omsorgsperson i sine første år, eller mer spesifikt omsorgspersonens sensitivitet og tilgjengelighet for barnets signaler og behov, avgjør kvaliteten på et barns tilknytning (Ainsworth & Wall, 1978). Hvordan denne første relasjonen oppleves, får konsekvenser for hvordan barnet ser på seg selv (verdifull vs. ikke verdifull), andre mennesker (til å stole på vs. ikke til å stole på) og verden (trygg vs. utrygg). John Bowlby (1988), som blir sett på som tilknytningsteoriens far, kalte dette fenomenet *barnets indre arbeidsmodell*, og mente at denne ville følge barnet i stor grad inn i dets voksne relasjoner. Mary Ainsworth, Bowlby's medhjelper, videreutviklet hans teorier, og utviklet blant annet i 1960-årene det velkjente eksperimentet "fremmedsituasjonen", hvor hun blant annet observerte grad av engstelighet og unngåelse hos barna, for å identifisere de ulike tilknytningsmønstrene. I følge Ainsworth (Anke, 2007) karakteriseres *trygg tilknytning* ved at barnet åpent kan uttrykke sine behov og emosjoner for omsorgspersonen, og at omsorgspersonen vil være tilgjengelig for å ta i mot disse. Barnet har også en god balanse mellom autonomi og avhengighet. Arbeidsmodellen til barnet forteller det at det er verdt å elske, og at andre mennesker er til å stole på. I tillegg deler Ainsworth usikker tilknytning opp i tre underkategorier, basert på teori av Bowlby. *Engstlig-ambivalent tilknytning* er preget av erfaringer med inkonsistens hos omsorgspersonen. Responsen samsvarer ikke alltid med de uttrykte behovene, og tilgjengeligheten varierer. Dette oppleves som truende for barnet, som håndterer dette ved å overdrive behovene og øke affekten for å sikre seg omsorgspersonens tilgjengelighet. Dette kan blant annet ses ved klengete atferd. Ved en *engstelig-unngående* tilknytningsstil er ofte avvisningen av barnets signaler og behov mer konsekvent. Jo mer barnet har uttrykt sine emosjoner, jo mer har omsorgspersonen distansert seg, og barnet har derfor lært å undertrykke sine emosjoner og minimalisere sine behov i håp om å sikre seg nærhet og trygghet. Ainsworths tredje kategori, *desorganisert tilknytningsstil*

(Anke, 2007), er en blanding av unngåelse og ambivalens. Dette mønsteret skiller seg fra de tre andre ved at det ikke er organisert og adaptivt for situasjonen. Barnet kan utføre rituelle, stereotype bevegelser, stirre tomt ut i luften, og ha en motsetningsfylt og absurd atferd. Dette mønsteret skiller seg også fra de andre ved at det ikke kun avhenger av sensitiviteten til omsorgspersonen, men at den innehar et element av frykt, og barnemishandling står ofte sentralt. Desorganiseringen kommer av at barnet havner i en uløselig situasjon, fordi både kilden til frykt og kilden til omsorg og behovsdekking, er den samme personen. Denne tilknytningsstilen har også vist seg å være en betydelig risikofaktor i utviklingen av antisosial atferd og dissosiering (Van Ijzendoorn, Schuengel, Bakermans-Kranenburg, 1995).

Tilknytning hos voksne

Som nevnt, tar barna med seg den måten de har lært å forholde seg til omsorgspersonene på, videre inn i nye relasjoner, også i voksenlivet. Femti av de seksti barna fra Ainsworths fremmedsituasjonsstudie ble kontaktet igjen 20 år senere, og intervjuet med Berkleys Adult Attachment Interview (AAI; Waters, Merrick, Treboux, Crowell & Albersheim, 2000). 72% av deltakerene ble klassifisert med samme tilknytningsstil som de hadde som spedbarn, og i de tilfellene hvor det hadde skjedd en endring fra trygg til utrygg, hadde barnet ofte opplevd en eller flere negative livshendelser, for eksempel tap av en forelder, i etterkant av det første eksperimentet. Dette bekrefter at endring er mulig, men at tilknytningsstil er nokså stabilt. Støtte foreligger også for at unngående tilknytningsstil som er lært i en foreldre-barn relasjon fortsetter å bli uttrykt og forsterket i relasjoner som voksen (Lyddon & Sherry, 2001). Det er dermed grunn til å anta at tilknytningsstilen til deltakerene i denne studien vil være den samme som de hadde som barn.

Hazan & Shaver (1987) var de første som utviklet en metode for å identifisere tilsvarende tilknytningsstilene hos voksne. De fant frem til *tre* ulike typer, basert på Ainsworths tilknytningsstiler i barndommen; *Sikker tilknytning*, hvor personen føler seg komfortabel med

både å være avhengig av partneren, og at partneren er avhengig av dem. De bekymrer seg ikke i stor grad for å bli forlatt eller avvist. *Unngående tilknytningsstil* uttrykkes ved at personen ikke føler at den kan stole på partneren, ikke føler seg komfortabel med å være avhengig og nær, og opplever ofte at partneren har et større ønske om at de skal være nære hverandre enn de har selv. Den tredje, *engstelig/unngående tilknytningsstil*, finner man hos personer som bekymrer seg mye for at partneren skal forlate dem eller slutte å elske dem, og de har et svært sterkt nærhetsbehov som kan skremme unna partneren.

Basert på Bowlbys teori om den indre arbeidsmodellen er det også utviklet et nyere spørreskjema: "Experience in Close Relationships" (ECR; Brennan, Clark & Shaver, 1998) som måler voksen tilknytning langs to dimensjoner; grad av *engstelighet* og grad av *unngåelse*. Scoren på engstelighetsdimensjonen sier noe om synet personen har på seg selv, og om man opplever at man er god nok til å bli elsket, og hvor mye man bekymrer seg for å bli forlatt til fordel for en annen. (Bartholomew, 1990, gjengitt i Feeney & Noller, 1996). Scorene på unngåelsesdimensjonen sier noe om synet på ens partner, og i hvor stor grad man oppsøker eller unngår nærhet. Dimensjonene engstelighet og unngåelse hos voksne tilsvarer de to nivåene som Ainsworth la vekt på i sin klassifisering av de ulike tilknytningsstilene hos barn. (Crawford, Livesley, Jang, Shaver, Cohen & Ganiban, 2006).

Ved en sunn, *trygg* tilknytningsstil, vil man på ECR score lavt på både engstelighet og unngåelse. Man er trygg på seg selv og sin partner, opplever at man er verdt å bli elsket, trives med å være nær sin partner, og bekymrer seg ikke nevneverdig over å bli forlatt eller avvist (Feeney & Noller, 1996). Det er altså høye scorer på en eller begge dimensjonene som indikerer de ulike typene utrygg tilknytning fra barndommen. En person som scorer høyt på engstelighet frykter avvisning, er ofte usikker og ser ned på seg selv, har et stort behov for bekreftelse fra partneren, og intimitetsbehovet kan være så sterkt at det kan virke skremmende på eventuelle partnere. Man kan kjenne igjen denne atferden fra det engstelig-ambivalente

barnet, som måtte overdrive uttrykkningen av sine behov, for å sikre seg omsorg fra den inkonsistente omsorgspersonen. Personer med høy score på unngåelse, er ukomfortable med å avhenge av noen, og undertrykker følelsene sine. De har som engstelig-unngående barn lært at den de står nær distanserer seg hvis de uttrykker behov, og de er dermest tryggest hvis de legger lokk på sine følelser. En person med høy grad av unngåelse ser også ofte partneren sin i et mer negativt lys enn seg selv, og mener at andre mennesker ikke er til å stole på (Brennan, Clark & Shaver, 1998).

Unngåelse og engstelighet i sammenheng med psykopati

Det er interessant å merke seg den narsissistiske tendensen i en unngående tilknytningsstil, hvor man ser seg selv i et bedre lys enn den andre i relasjonen. Patologisk narsissisme er en viktig bit av den interpersonlige delen av psykopatibildet, og ser også ut til å ha en sammenheng med miljøet i barnets første leveår (Mitchell & Black, 1999). Kohut mente at barns naturlige, sunne narsissisme i en normal utvikling vil gradvis bli brutt ned til realisme av seg selv, etterhvert som han lærer mer om verden, så lenge det skjer i et støttende miljø hvor barnet lærer seg å takle de små nederlagene. Enn så lenge, har det behov for å få bekreftet sitt selv fra empatiske omsorgspersoner. Det er ifølge Kohut når barnet på egenhånd ikke får erfare denne prosessen av *transmuterende internalisering*, men umiddelbart blir avvist og konfrontert med hans feilaktige, oppblåste syn på seg selv, at narsissismen kan utvikles til å bli patologisk. Otto Kernberg (Kernberg & Caligor, 2005) hevdet at skillet mellom selvet og idealselvet hos narsissisten ikke har fått utviklet seg slik det normalt skal, og at disse konstruktene dermed flyter over i hverandre. Kernberg assosierer i likhet med Kohut patologisk narsissisme med et forsøk på å kompensere for og dekke over en kald, avvisende og inkonsekvent omsorgsperson i tidlige barndomsrelasjoner. Selv om mye av forskningen på tilknytning og psykopati går mest på den antisosiale atferden, ser man her at utrygg tilknytning også kan spores i den narsissistiske komponenten av psykopati.

Den dissosiative og eksternaliserende problematferden som, som nevnt tidligere, kunne predikeres utfra disorganisert tilknytningsstil hos barn, vil gi seg utslag i en høy score på både engstelighet og unngåelse i ECR (Van Ijzendoorn, Schuengel, Bakermans-Kranenburg, 1995). Disorganisert tilknytningsstil har forøvrig også i den samme meta-analysen vist seg å ha en moderat langtidsstabilitet, og skremmende foreldreatferd blir ansett som en av mekanismene som leder til utviklingen av denne tilknytningsstilen.

En pilotstudie av Hansen, Waage, Eid, Johnsen & Hart (2010) viste at et utvalg fengselsinnsatte scorete høyere på unngående enn på engstelig tilknytningsstil, noe som er i tråd med teoriene om en sammenheng mellom antisosial atferd og unngående tilknytningsstil, da en fengselsdom impliserer antisosial atferd. Videre viste resultatene at det var en sammenheng mellom engstelig tilknytningsstil og aggresjon i nære relasjoner. Overraskende nok fant de ingen sammenheng mellom tilknytningsstil og voldsatferd, men de fant en negativ sammenheng mellom vold og personlighetstrekket vennlighet. En svakhet ved studien var at de ikke hadde tatt i bruk et måleinstrument som var i stand til å gi differensiert informasjon om antisosial atferd. Å se på høy og lav grad av psykopati, er derfor en fordel med tanke på å få mer kunnskap om relasjonen mellom tilknytning og antisosial atferd ved å inkorporere både kliniske og atferdsbaserte aspekter ved personligheten. Et av de få studiene som har sett på tilknytningsstil direkte i sammenheng med høy og lav grad av psykopati tidligere, fant en sammenheng mellom psykopati (både HS og LS) og unngående tilknytning. Videre fant de en sammenheng mellom høy psykopatiscore og familier hvor far var avvisende og mor idealisert og emosjonelt meget varm (Frodi, Dernevik, Sepa, Philipson & Bragesjö, 2001) I dette utvalget var imidlertid alle subjektene klassifisert med psykopati, bare i større eller mindre grad, og tilknytningsstil var identifisert med AAI, som baserer seg på minner fra barndommen.

Hensikten med denne studien var å studere tilknytningsstil og grad av psykopati blant en gruppe innsatte. Basert på Hansen et al. (2010) sin studie forventet vi å finne en høyere skåre på unngående tilknytningsstil sammenlignet med engstelig tilknytningsstil blant fengselsinnsatte. Mer spesifikt ble det også ønsket å studere hvorvidt det var noen forskjell i tilknytning mellom de som scoret lavt og de som scoret høyt på psykopati, samt studere tilknytningsdimensjonene engstelighet og unngåelse i relasjon til totalskåre og de 4 ulike fasettene (interpersonlig manipulering, mangelfull affektiv erfaring, impulsiv atferd og antisosial/kriminell atferd) av psykopati.

Metode

Deltakere

Deltakerene i denne studien var 103 mannlige innsatte i Bergen Fengsel. Alle deltakerene var domfelte, men for ulike typer lovbrudd, som vinningskriminalitet, voldsutøvelse og stoffbruk. Deltagelse var frivillig. Utvalget hadde et aldersspenn på 18 til 65 år, med en gjennomsnittsalder på 32 år og 5 måneder.

Instrument

For å identifisere psykopati ble det benyttet selvrappportsversjonen av PCL-R; Self-Report of Psychopathy-III (SRP-III; Pardini, & Phillips, 2010). Instrumentet har 64 spørsmål, og i likhet med PCL-R, en struktur med 4 subskalaer. Hver subskala består av 16 spørsmål hvor deltakeren på en 5-punkts Likert-skala (1 = svært uenig og 5 = svært enig), skal rangere hver påstand i spørreskjemaet. De fire subskalaene måler henholdsvis interpersonlig manipulering (F1/IPM), mangelfull affektiv erfaring (F2/CA), impulsiv atferd (F3/ELS) og antisosial/kriminell atferd (F4/CT).

Tilknytningsstil hos deltakerene ble målt med Experience in Close Relationships scale (ECR; Brennan, Clark & Shaver, 1998). Dette er et selvrapporteringskjema med 36 spørsmål, som måler hvor en befinner seg på to dimensjoner; engstelighet og unngåelse. Hver

av de 36 påstandene rangeres på en 7-punkts Likert-skala hvor 1 = svært uenig og 7 = svært enig. Partallsspørsmålene er relatert til angstdimensjonen, og oddetallsspørsmålene er relatert til unngåelsesdimensjonen. Som nevnt innledningsvis kan scorene også legges sammen og utgjøre en av fire tilknytningsstiler. Skalaen har vist seg å være konsistent med Relationship Questionnaire (Brennan, Clark & Shaver, 1998), som også er svært mye brukt.

Cronbachs alpha for SRP-III og ECR er presentert i Tabell 1.

Tabell 1. *Cronbachs alpha for SRP-III og ECR*

<i>Variabler</i>	<i>Cronbachs alpha</i>
Interpersonlig manipulering	0.84
Mangelfull affektiv erfaring	0.78
Impulsiv atferd	0.81
Antisosial	0.77
Engstelighet	0.90
Unnvikelse	0.91

Prosedyre

Studien er godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Deltakerene fikk både skriftlig og muntlig informasjon om studien. De ble gjort oppmerksom på at undersøkelsen var anonym og frivillig, at den ikke på noen som helst måte var knyttet til kriminalomsorgen, og at de kunne trekke seg fra deltakelsen på et hvilket som helst tidspunkt, uten å måtte oppgi grunn for det. Deretter signerte de som ønsket å være med, et informert samtykke.

Grunnet ulik problematikk hos de innsatte, bl.a. lese- og skrivevansker, fikk alle fylle ut skjemaene på den tiden de hadde behov for. De fleste satt sammen i et klasserom, i en slik avstand at de ikke kunne se hverandres besvarelser, og hadde muligheten til å stille spørsmål til datainnsamlerne ved uklarheter. Noen av de innsatte tok med seg spørreskjemaene på cellen, hvor de fylte dem ut alene, og de ble samlet inn en dag eller to senere. Et par av de innsatte satt i enerom med en datainnsamler, og besvarte skjemaet muntlig.

Design og statestikk

Forholdet mellom SRP-III (totalscore og Fasett 1, 2, 3 og 4) og ECR (engstelig og unngående tilknytningsstil) ble undersøkt med Pearson Product Moment Correlations. Deltakerne ble videre delt inn i to grupper, høy og lav psykopati, basert på medianen av SRP-III. Forskjeller mellom gruppene (høy og lav psykopati) med hensyn til tilknytningsstil ble analysert ved hjelp av 2-veis ANOVA (2 (høy vs. lav psykopati) x 2 (engstelig vs unngående tilknytningsstil)). For å følge opp de signifikante resultatene ble Fischer's LSD-test benyttet. Styrken på forskjellen mellom gjennomsnittene på tilknytning ble målt ved å regnet ut effektstørrelse med *Cohen's d* (Cohen, 1992).

Resultater

Gjennomsnitt og standardavvik

Gjennomsnitt og standardavvik for engstelig og unngående tilknytning for de ulike psykopatifasettene, og for høy og lav psykopatigruppe, er fremstilt i Tabell 2.

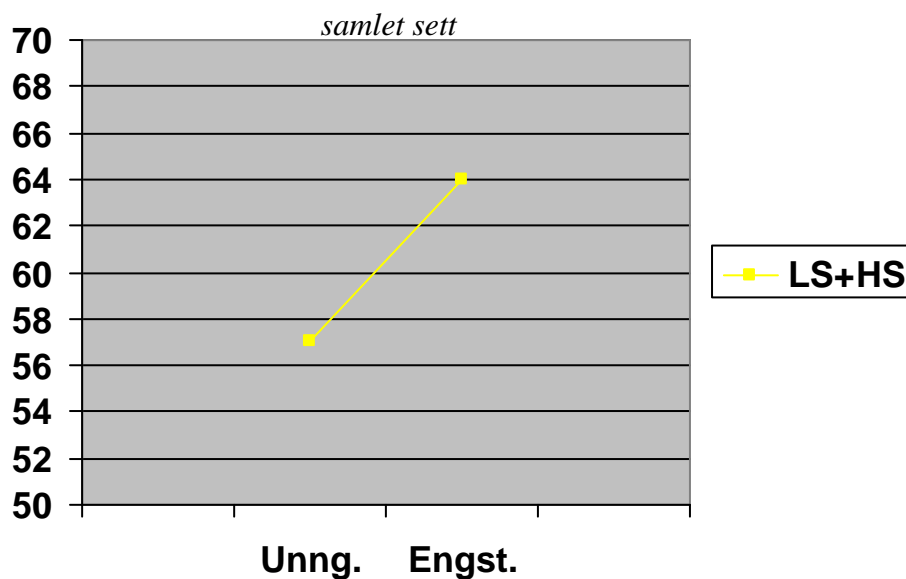
Tabell 2. Gjennomsnitt og standardavvik

Variabler	Gjennomsnitt	Standardavvik
Psykopati		
Interpersonlig(F1)	44,13	10,66
Affektiv (F2)	42,63	9,93
Impulsiv (F3)	52,07	11,10
Antisosial (F4)	47,53	11,79
Total	186,36	36,48
Tilknytning		
Unngående	57,18	22,17
Engstelig	63,62	20,71
Grupper (psyk + tilk)		
LS + Unngående	52,48	22,77
LS + Engstelig	65,26	21,52
HS + Unngående	61,97	20,67
HS + Engstelig	61,95	19,92

Gruppeforskjeller

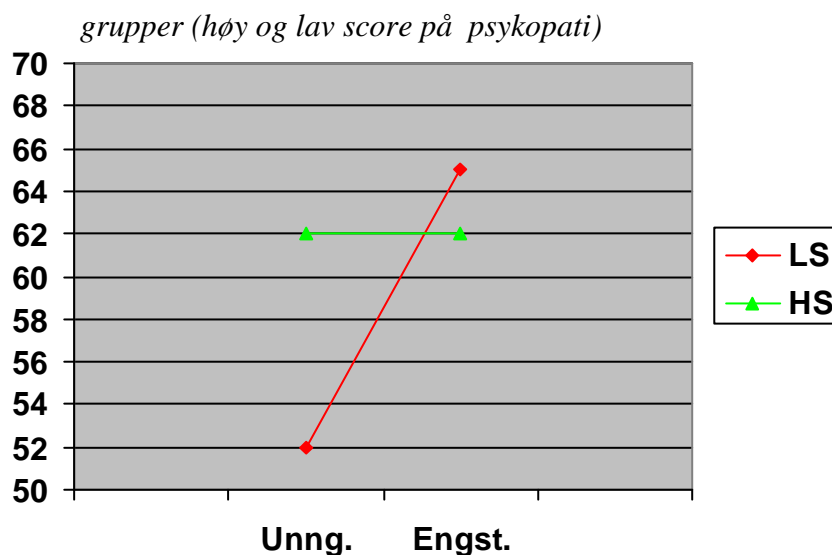
Det var ingen hovedeffekt av grupper på tilknytningsstil ($F(1,101) = 1,09, p < .30$). Videre viste ANOVA-analysen at det var en signifikant hovedeffekt av betingelser ($F(1,101) = 4,64, p < .03$). Resultatene viste en høyere skåre på engstelig tilknytningsstil sammenlignet med unngående tilknytningsstil ($d = -.30, p < .03$; se fig. 1).

Figur 1. Effekt av betingelsene unngående og engstelig tilknytning på psykopatigruppene

Resultatene viste også at det var en signifikant interaksjonseffekt mellom betingelsene (unngående og engstelig tilknytning) og grupper (høy og lav score på psykopati) ($F(1,101) = 4,67, p < .03$). Oppfølging med Fishers LSD-test viste at de i LS-gruppen hadde en signifikant lavere score på unngående tilknytning enn på engstelig tilknytning ($p < .00; d = .58$, se fig. 2). I HS-gruppen var det imidlertid ingen forskjell i score på de to tilknytningsdimensjonene. Mellomgruppe forskjeller viste også at deltakerne i HS-gruppen scorete signifikant høyere på unngåelse enn deltakerne i LS-gruppen ($d = 0.44, p < .00$).

Figur 2. Interaksjon mellom betingelser (engstelig og unngående tilknytning) og

Korrelasjoner

Korrelasjonene mellom totalscoren på SRP-III og de fire fasettene og scorene på ECRI presenteres i Tabell 2*. Totalscoren på SRP-III korrelerer positivt med unngåelse ($r = .40, p < .000$). Interpersonlig Fasett (F1/IPM) korrelerer også positivt med unngåelse ($r = .33, p < .001$). Det samme gjør Affektiv Fasett (F2/CA) ($r = .44, p < .000$), Impulsiv Fasett (F3/ELS) ($r = .33, p < .001$) og Antisosial Fasett (F4/CT) ($r = .25, p < .008$).

Tabell 2: *Korrelasjoner*

	Unngående	Engstelig
Interpersonlig		
(F1)	0.33*	-0.02
Affektiv (F2)	0.44*	-0.04
Impulsiv (F3)	0.33*	0.07
Antisosial (F4)	0.26*	-0.07
Total	0.40*	-0.02

* $p < .05$

Diskusjon

Resultatene fra denne studien viste ingen effekt av grupper med hensyn til totalskåre på tilknytning, men at deltakergruppen som helhet hadde en høyere score på engstelig tilknytningsstil sammenlignet med unngående tilknytningsstil. Videre viste resultatene fra denne studien at det var en signifikant interaksjon mellom grupper og tilknytningsdimensjoner. LS-gruppen scorete signifikant høyere på engstelig tilknytningsstil enn unngående tilknytningsstil, imens det for HS-gruppen ikke var forskjell mellom de to tilknytningsstilene. I tillegg var det en signifikant forskjell mellom gruppene når det gjaldt unngående tilknytningsstil, der HS-gruppen hadde signifikant høyere score enn LS-gruppen.

Resultatene fra denne undersøkelsen viste også at det var en signifikant sammenheng mellom unngående tilknytningsstil og totalskåre på psykopati. Videre viste oppfølging av de ulike fasettene at unngående tilknytning korrelerte signifikant med alle fasettene; interpersonlig manipulering, mangelfull affektiv erfaring, impulsiv atferd, og antisosial/kriminell atferd.

Total tilknytning ved høy og lav psykopatiscore

Å dele utvalget inn i LS- og HS-gruppene hadde altså ingen signifikant effekt på den totale tilknytningsscoren. Da utvalget ikke er en normalpopulasjon, men en gruppe hvor alle er dømt for ulik kriminell atferd, er det grunn til å tro at de fleste er preget av høy usikker tilknytning, enten i den engstelige eller unngående retningen (Frodi et al., 2001), og at så mange variabler spiller inn at grad av psykopatisymptom ikke blir en utslagsgivende faktor.

Engstelig vs. unngående tilknytning hos innsatte

Hovedeffekten av betingelsene engstelig/unnvikende tilknytningsstil var signifikant, og antyder altså at de innsatte som gruppe kan ha høyere engstelig tilknytning enn unnvikende. Dette er overraskende resultater, da Hansen et. al's (2010) studie som nevnt innledningsvis, viste det motsatte, at fengselsutvalget samlet sett score høyere på unngående enn på engstelig tilknytning. Hansen et. al fant videre at engstelig tilknytning predikerer vold i nære relasjoner, muligens forklart av den frykten for å bli forlatt og avvist som ligger i denne tilknytningsstilen, og støtter hypotesen om at ulike typer tilknytning kan ligge til grunn for ulike typer antisosial atferd. En forklaring på de motstridende resultatene kan dermed være at utvalget i denne studien inneholdt flere innsatte med dom for eksempelvis affektpreget vold, imens Hansen et. al's utvalg kan ha inneholdt en større representasjon av innsatte med psykopatisymptomer og dom for mer "kald", vinningsrettet type kriminalitet. Begge utvalgene er også forholdsvis små. Muligens kunne resultatene i denne studien sett annerledes

ut og samsvart bedre med tidligere forskning, ved et større utvalg hvor det ble kontrollert for hvilken type kriminalitet de ulike innsatte var dømt for.

Interaksjonseffekter mellom tilknytningsstil og høy/lav psykopatiscore

Som forventet utfra teoriene presentert innledningsvis, viste resultatene en interaksjonseffekt hvor HS-gruppen scorete høyere på unngående tilknytningsstil og LS-gruppen på engstelig tilknytningsstil. (Anke, 2007; Finzi et al., 2001; Van Ijzendoorn, 1995). Det at HS-gruppen er høy på unngåelse er i tråd med teorien om at disorganisert tilknytningsstil som barn predikerer disosiering og eksternaliserende problematferd som voksen (Van Ijzendoorn et al., 1995), fordi disorganisert tilknytning inneholder høy grad av unngåelse, og de nevnte trekkene er typiske trekk for psykopati. En foreldrestil preget av konsekvent avvisning, trusler, emosjonelt utilgjengelighet og eventuelt vold og mishandling, lærer barnet at andre mennesker ikke er til å stole på, og at verden er utrygg. De opplever at det beste er å forholde seg kun til seg selv. Studien til Finzi et al. innledningsvis, viste en korrelasjon mellom fysisk mishandlede barn og unnvikende tilknytningsstil. Når man blir slått, er det naturlig at mange vil reagere med å trekke seg tilbake, forsøke å ikke føle noe, og påkalle seg så lite oppmerksomhet som mulig, som en strategi for å komme unna volden. Som voksen, vil vedkommende fortsette å se andre mennesker i et dårlig lys, og bruke relasjoner i hovedsak for å oppnå egen vinning. Det er samtidig viktig å understreke at mange med avvisende-unngående tilknytningsstil fungerer godt, og at langt fra alle har blitt mishandlet eller lider av psykopati.

En studie som står noe noe i kontrast til den forventede linken om konsekvent avvisningen fra foreldre og unnvikende tilknytningsstil som voksen, er Frodi et.al.'s (2001). Denne viste som nevnt tidligere en avvisende far og en idealisert mor hos de innsatte med høy grad av psykopati. Utfra tilknytningsteorien, ville en varm og empatisk mor kunne veie opp for påvirkningen fra den avvisende faren, og gjort det mulig for barnet å utvikle en trygg

tilknytning, eller eventuelt en engstelig tilknytning, som følge av inkonsistensen mellom mor og far. Ser man resultatene til Frodi et al. i sammenheng med Kernbergs teori om narsissisme, kan det imidlertid gi mening i form av problemer med å skille mellom selvet og idealselvet – og kanskje også mor og idealmor. Dersom barnet beskytter seg selv og kompensere for manglende omsorg ved å blåse opp sitt eget selv og utvikle narsissisme, er det heller ikke utenkelig at en voksen kan gjenkalle minner fra oppveksten på samme kompensierende måte ved å huske mor som en veldig varm og empatisk person. Det ville i forbindelse med dette vært interessant å få mer informasjon om oppvekstvilkårene til subjektene i denne studien, for å utforske disse sammenhengene videre.

LS-gruppen i denne studien viser seg å være høy på engstelighet og lav på unngåelse. Som nevnt predikerte engstelig tilknytning aggresjon i nære relasjoner i Hansen et al.'s studie, og dette er en gruppe med en sterk frykt for å bli forlatt/avvist (Brennan, Clark & Shaver, 1998). Omsorgen mange i denne gruppen trolig fikk som barn (Anke, 2007), var inkonsekvent, og de lærte seg at de måtte overdrive sine behov for å oppnå respons hos sine omsorgspersoner. Også her gir Finzi et al.'s resultater mening i forhold til resultatene i denne studien. Det neglisjerte barnet utvikler en engstelig tilknytningsstil, hvor det kjemper for å bli sett, hørt og bekreftet. Den tilsynelatende overforsterkede emosjonelle atferden følger dem også inn i voksne relasjoner, hvor frykten for å bli forlatt noen ganger kan bli så sterk at de heller slår eller i verste fall dreper, dersom partneren ønsker å gjøre det slutt.

Samtidig er det viktig å påpeke at det i denne studien kun er sett på enkle sammenhenger, ikke årsaksforhold. Resultatene *kan* antyde at foreldrenes atferd mot barnet, og påfølgende tilknytningsstil, kan være medvirkende i utviklingen av psykopati hos barnet når det er voksent. Atferden mot barnet kan imidlertid i stor grad være påvirket av barnets karakteristikk. Muligens er barna som senere utvikler psykopati, svært krevende og antisosiale barn fra de er helt små, noe som utløser frustrasjon og uheldige reaksjoner hos

foreldrene. Crawford et al. (2007) har forsket på tilknytning og arvelighet, og konkluderer med at en engstelig tilknytningsstil ser ut til å være arvelig, imens en unngående tilknytningsstil utelukkende kan forklares med ikke-delt miljø. Abramowitz, Kosson & Seidenberg (2004) fant korrelasjoner mellom ADHD som barn, og psykopati totalscore og faktor 2 på PCL-R, hos et utvalg på 275 mannlige fengselsinnsatte. Heller ikke i Abramowitz et al.'s studie er det mulig å si noe om årsaksforholdene, men det er ikke urimelig å anta at krevende barn og utslitte foreldre, gjerne med begrensede ressurser, kan påvirke hverandre gjensidig i en negativ spiral. Resultatene i denne studien gir spennende implikasjoner for videre forskning på dette, for eksempel longitudinelle studier på foreldreatferd og barn med ulikt temperament og aktivitetsnivå.

Korrelasjoner mellom tilknytningsstil og psykopatifasetter

Både totalscorene på SRP-III og de fire ulike fasettene, korrelerer positivt med en unngående tilknytningsstil i denne studien. Dersom det er slik at den unnvikende tilknytningsstilen kommer først, og psykopati utvikles etterpå, vil dette kanskje si at jo sterkere unnvikende tilknytningsstil vedkommende har, jo større er sannsynligheten for flere og sterkere psykopatisymptom. Dette kan man utfra denne studien bare spekulere løst i, da det som sagt kun er sett på sammenhenger og ikke årsaksforhold, men ifølge Bowlby (1969) ville dette i så fall være en naturlig og adaptiv strategi. Barnet er evolusjonsmessig predisponert til å knytte seg til andre, fordi dette vil øke sjansen for overlevelse. Det utøver automatisk atferd som stimulerer omsorg fra foreldrene, som å gråte og smile, og som nevnt innledningsvis, former responsen fra foreldrene ikke bare tilknytningen i denne relasjonen, men prototypen for alle barnets senere relasjoner med andre, også i voksen alder. Bowlby mente også at de tre første leveårene, og spesielt det første, var de viktigste i utformingen av en trygg og god tilknytning, og at om barnet fikk moderlig omsorg først etter dette, var det i stor grad for sent.

Før tilknytningsstilen formes, identifiserer nemlig Bowlby (1969) tre psykososiale stadier som følge av separasjon eller utilgjengelighet når barnet er mellom 15 og 30 måneder:

Proteststadiet, hvor barnet opplever akutt uro ved brått tap av mor/omsorgsperson. Dette kommer frem ved vokalisering, nervøsitet, uro og leting. Så følger *fortvilelsesstadiet*, hvor tankefordypning, håpløshet, tilbaketrekning og mindre aktivitet er typisk atferd. Fra et evolusjonsperspektiv er dette en hensiktsmessig måte å holde seg unna fare og spare energi til omsorgspersonen er tilbake med nye ressurser. Ved forlenget separasjon, oppstår til slutt *distansering*. Barnet kommer seg fra fortvilelsesstadiet, men tilknytningen med mor/omsorgsperson når hun kommer tilbake er mangelfull. Barnet blir mer apatisk. Etter flere erfaringer med slik forlenget separasjon slutter barnet å knytte seg til andre, har nok med seg selv, og fordyper seg i ikke-menneskelige objekt. Det uttrykker ikke følelser, og Bowlby ser dette som et forløp til utviklingen av et antisosialt mønster og en psykopatisk karakter. Det er derfor ikke unaturlig hvis resultatene som i denne studien viser en korrelasjon mellom høy unngåelse og høy grad av psykopati betyr at jo sterkere unngående tilknytningsstil og distansering - sannsynligvis med bakgrunn i flere og alvorligere separasjoner fra omsorgsperson – jo flere og sterkere psykopatiske trekk. Disse spekulasjonene må imidlertid forskes på for å kunne sies noe om.

Begrensninger

SRP-III.

Hare (1984) har sammenlignet en rekke måleinstrumenter for å identifisere psykopati, blant annet hans egen 22-item checklisten, selvrapporteringsversjonen av denne sjekklisen som ble benyttet i vår studie, diagnosekriteriene for antisosial personlighetsforstyrrelse i DSM-IV, Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) og sosialiseringsskalaen på California Psychological Inventory (CPI). Han fant at det var mye større samsvar mellom de kliniske atferdsmålne enn mellom de ulike selvrapporteringskjemaene. Også enigheten mellom de to

formene for måling ble funnet svak. Patrick (2007) hevder imidlertid at eldre, pessimistiske holdninger til selvrapporteringskjema for psykopati kan skyldes unøyaktig måling av selve tilstanden. Som nevnt innledningsvis, er noen ganger det som blir kalt psykopati bare den antisosiale komponenten av det, og Patrick (2007) tror dette kan ha vært tilfelle også i en rekke målinger, og at det er dette som har gitt inkonsistente resultat. Det er derfor god grunn til å stole på validiteten til den tredje og nyeste versjonen av SRP, som er benyttet i denne studien.

Fordelen med å benytte selvrapporteringskjema i denne studien er at de er tidsbesparende og gjør det mulig å nå ut til et større utvalg, og at de kan gi informasjon fra deltakeren selv som ellers ikke ville vært kjent for klinikerer eller forskeren, også i form av simulering og positiv fremstilling (Corr & Matthews, 2009). Samtidig ville selvsagt det ideelle vært å kombinere selvrapporteringen med kliniske vurdering, om ressursene hadde gjort det mulig. Ulempen med å benytte selvrapportering på dette utvalget, er naturlig nok risikoen for upålitelige svar, da det å lyve uten synlig grunn, og uten skyldfølelse, er noen av kjernetrekkene for nettopp psykopati. Et bevisst bedrageri kan være vanskelig for forskeren å oppdage, da høy grad av psykopati også korrelerer med høyt intelligensnivå (Hare, 1985, gjengitt i Patrick, 2007). Hare forteller om et tilfelle hvor en fengselsinnsatt hadde et eksemplar av MMPI-manualen på cella si, satte seg grundig inn i denne, og fremstilte både seg selv med ønsket profil, og hjalp de andre innsatte til å gjøre det samme. En slik manipulering er svært vanskelig å oppdage, men tilhører forhåpentligvis et sjeldent og ekstremt tilfelle. Hvorvidt deltakerene har svart ærlig i denne studien er det vanskelig å si noe om, men foruten psykopatitilstandens natur generelt sett, er det ikke funnet grunn til å tro noe annet.

Manglende innsikt og manglende evne til å se seg selv med andres øyne, kan gjøre det vanskelig å svare på de delene av spørreskjemaet som til en viss grad krever dette. Å

rapportere en emosjon krever ofte at man har opplevd motpolen, for å vite hvordan denne emosjonen oppleves og kjennes ut (Patrick, 2007). Å vurdere fravær av skyld kan for eksempel være vanskelig for psykopaten, dersom han aldri har opplevd hvordan skyld kjennes ut. Det kan også være at deres assosiasjoner knyttet til ordet skiller seg fra andres. For eksempel at vedkommende har lært å kalle følelsen de opplever etter å ha gjort en forbrytelse som "skyld", men det de egentlig føler, er ubehag i forbindelse med å bli tatt.

Psykopati er som vist en kompleks tilstand som man bør ha mer grunnlag enn et enkelt selvrapporterings skjema for å fastslå med sikkerhet. Ved å benevne kategoriene som "lav" og "høy" grad av psykopati, får man frem at det her kun er snakk om en gradering av antall symptom. På den andre siden er det likevel informasjon som kan gå tapt ved en slik inndeling. De som ligger helt på gjennomsnittsscoren havner mer eller mindre tilfeldig i den ene eller den andre gruppen. Et alternativ kunne være å dele scorene i tre, hvor den midterste delen blir tatt ut, og vi får et skarpere skille mellom høy og lav psykopatiscore. Ulempen ved dette er at utvalget ville blitt mindre. Hansen et al. (2007) konkluderer selv i sitt studie på psykopati, hjerteratevariabilitet og kognitiv fungering at å skille mellom psykopati og ikke-psykopati hos kriminelle ikke er nok, da psykopati er en kompleks tilstand som krever at de ulike underliggende karakteristikkene også må tas i betraktning. Det vil helt klart være en fordel for fremtidig forskning på tilknytning og psykopati, å se på de fire ulike psykopatifasettene.

Vi vet også at rundt tre av fire norske fengselsinsatte har rusproblemer, og at rundt halvparten bruker narkotika under soning (Østlie, 2004). Rusen og avhengigheten kan få mennesker til å gjøre mye de som rusfrie aldri ville gjort, f.eks stjeling, lyving, promiskuøsitet og kriminalitet. Mange av disse trekkene vil kunne gi utslag på psykopati, og vi kan ikke med sikkerhet vite om SRP-III klarer å skille mellom "ekte psykopati" og psykopatitendenser som

stammer fra en sterk rusavhengighet. Fremtidig forskning på psykopati og tilknytning oppfordres til å forsøke å kontrollere for rusbruk og avhengighet.

ECR-R.

ECR-R anses som en svært reliabel og nøyaktig metode for å måle romantisk tilknytning i voksen alder. (Sibler, Fiscer & Liu, 2005). Fraley, Waller & Brennan (2000) har selv undersøkt ECR-R, og mener blant annet at det burde vært flere items for å identifisere de lavere nivåene av engstelighet og unngåelse, og flere reverserte trekkspørsmål for å avdekke latent angst, for å gi et fullgodt bilde av tilknytningsstilene. Det er imidlertid lite trolig at dette vil ha nevneverdig innvirkning på resultatet i denne studien, da fokuset her er på høye og tydelige nivåer av engstelighet og unngåelse. Noe av de utfordringene ved selvrapporing og gjenkjenning av emosjoner fra SRP-III vil også være en utfordring ved bruk av ECR-R. En klinisk vurdering i kombinasjon med selv-rapporingen ville selvsagt vært mer gunstig, om ressursene gjorde det mulig.

Utvalget.

Utvalget består grunnet tilgjengelighet bare av menn. Ville resultatene vært annerledes om de også omfattet kvinnelige fengselsinnsatte, eventuelt om det ble kontrollert for kjønnsforskjeller? Robins (1966, gjengitt i Hare 1970), undersøkte 524 pasienter ved en psykiatrisk klinikk, og fant at blant de som ble diagnostisert psykopatiske som voksne, var det liten kjønnsforskjell på familiekaraktistikkene i oppveksten, og type kriminell og antisosial atferd i ungdommen, bortsett fra at jentene var mer promiskuøse enn guttene. Dette er aspekter som det ville være interessant å få nyere forskning på, for å gi et fyldigere bilde av oppvekstvilkår, tilknytning og psykopati.

Da utvalget er hentet fra et fengsel, omfatter gruppen med høy grad av psykopati bare de som har blitt domfelt for kriminelle handlinger. Vi kan ikke vite med sikkerhet om denne gruppen skiller seg fra HS-grupper som ikke har utført, eller ikke har blitt tatt for,

kriminalitet. En studie av Mahmut, Homewood & Stevenson (2008), hvor kriminelle høyt- og lavtscorende på SRP-III ble sammenlignet med ikke-kriminelle HS/LS, viste imidlertid at HS-subjektene fra begge gruppene deler de samme psykofysiologiske og nevropsykologiske karakteristikkene, men at manifestasjonen av de interpersonlig-affektive og antisosiale trekkene er noe mer ekstrem hos de kriminelle høytscorerende.

Implikasjoner

Resultatene fra denne studien indikerer at de innsatte med både høy og lav grad av psykopati har en historie med dårlige relasjonserfaringer. En implikasjon av dette, er at det i behandlingen av disse trolig vil være svært viktig å tilby en trygg og god relasjon. I forhold til funnene hvor høy score på psykopati korrelerer med unngående tilknytningsstil, og at denne tilknytningsstilen forklares ved ikke-delt miljø, kan dette implisere at forebyggende tiltak kan ha en beskyttende virkning på utviklingen av psykopati. Det er lite sannsynlig at foreldre ønsker at barnet deres skal vokse opp til å bli psykopat, og at mye av ugunstig foreldreatferd skyldes uvitenhet og mangel på ressurser. Om foreldre fikk lære mer om utvikling av tilknytningsstil, og de enorme konsekvensene måten de møter sitt barns behov på vil kunne ha for dets fremtid, er det rimelig å anta at mange ville hatt evnen til å utvise mer sensitivitet og uttrykke kjærlighet på mer gunstige måter. Folkehelseinstituttet har i Norge hatt flere vellykkede informative kampanjer rettet mot gravide og nybakte foreldre, f.eks nulltoleranse for alkohol i svangerskapet, eller ”denne siden opp kampanjen” mot mageleie i 1999, som reduserte antall krybbedød dramatisk (Hill, Hjelmeland, Johannessen, Irgens & Skjerven, 2004). I tillegg kan intervensjoner og støtte for foreldre med lite ressurser tilgjengelige for barna sine, være viktig å rette søkelyset mot.

Mer kunnskap om oppvekstforholdene til mennesker med høy grad av psykopati vil også kunne gi en dypere forståelse for denne tilstanden, og kan gjøre det enklere for de som omgås disse, både privat og i pasient-behandler forhold, å vise empati og å møte

vedkommende på best mulig måte. Dette er ikke mennesker som bare har bestemt seg for å ødelegge og såre andre rundt seg, dette er mennesker som sannsynligvis ikke fikk lære å gi og få kjærlighet som barn, og dermed heller ikke er i stand til dette som voksen. Det ses også et skille mellom engstelig og unnvikende tilknytningsstil, både i form av hvordan de har blitt møtt av omsorgspersonene, og hvordan utfallet av dette manifesterer seg. Dette kan gjøre det enklere å møte hver enkelt pasients behov på den mest gunstigste måten. I Joe Weiss' kontroll-mestringsteori, er det en forenklet tommelfingerregel for terapeutene å møte pasienten motsatt av slik foreldrene møtte vedkommende, for å avkrefte pasientens patogene antagelser om seg selv, som har oppstått i interaksjon med foreldrene (Forman, S., personal communication, March 11, 2011). De innsatte med lav grad av psykopati ser i forhold til dette ut til å ha mest behov for å bli møtt med en stabil, emosjonell trygghet, imens de innsatte med høy grad av psykopati kanskje vil tjene mest på å bli møtt med en større emosjonell spennvidde, og gradvis lære seg at det er trygt å ha og vise emosjoner i relasjon med andre.

Konklusjon

Denne studien tilbyr et alternativ til litteraturen hvor innsatte som gruppe scorer høyest på unngående tilknytning (Hansen et. al., 2010), da resultatene i denne studien viste at de innsatte samlet sett hadde en engstelig tilknytningsstil. Resultatene indikerer også at fengselsinnsatte med høy grad av psykopati vil ha en mer unngående tilknytningsstil enn innsatte med lav grad av psykopati.

Dette tilfører mer kunnskap om utviklingsforløpet for psykologi, og identifiserer faktorer som kan ha betydning i videre arbeid med forebyggende tiltak og behandlingstiltak for innsatte med psykopati. Det er også veldig viktig å merke seg at flere av sammenhengene som er funnet mellom tilknytning og psykopati, i hovedsak går på den antisosiale fasetten av psykopati. I fremtidig forskning vil det være nødvendig å gjøre studier hvor man kontrollerer for antisosial atferd og ser på de mer emosjonelle og interpersonlige fasettene av psykopati.

Det oppfordres også til å se på psykopati og tilknytning i sammenheng med kjønnsforskjeller, rusavhengighet, og longitudinelle studier med foreldreatferd og foreldre-barn samspill.

Referanser

- Ainsworth, M. D. S. & Bowlby, J (1991, nummer 4). An Ethological Approach to Personality Development. *American Psychologist*, vol 46, pp. 333-341.
- Ainsworth, M. D. S. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. Hillsdal, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Fourth edition. Washington D.C: Author.
- Anke, T. (2007, nummer 10). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: Et behandlingssperspektiv. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol 44, 1230-1238.
- Beaver, K. M., DeLisi, M., Vaughn, M. G. (2010, nummer 4). A Biosocial Interaction Between Prenatal Exposure to Cigarette Smoke and Family Structure in the Prediction of Psychopathy in Adolescence. *Psychiatric Quarterly*, vol 81, 325-334.
- Blonigen, D. M., Hicks, B. M., Krueger, R. F., Patrick, C. I. & Iacono, W. G. (2005, nummer 5). Psychopathic personality traits: heritability and genetic overlap with internalizing and externalizing psychopathology. *Psychological Medicine*, Vol 35, s 637-648.
- Bolt, D. M., Hare, R. D., Vitale, J. E. & Newman, J. P. (2004). A multigroup item response theory analysis of the Psychopathy Checklist-Revised. *Psychological Assessment*, vol 16, pp 155-168.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. New York: Routledge.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. (1998). Self-report measures of adult romantic attachment. An integrative overview. **In A. J. Simpson & W. S. Rohles (Ed.)**, *Attachment theory and close relationships* (s 46-75). New York: The Guilford Press.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, vol 112, pp 155-159.

- Cooke, D. J. (nummer 5, 2010) Personality disorder and violence: Understanding violence risk: An introduction to the special section personality disorder and violence. *Journal of Personality Disorders*, vol 24, p 539–550.
- Corr, P. J. & Matthews, G. (2009) *The Cambridge Handbook of Personality Psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Crawford, T. N., Livesley, W. J., Jang, K. L., Shaver, P. R., Cohen, P. & Ganiban, J. (2006). Insecure Attachment and Personality Disorder: A Twin Study of Adults. *European Journal of Personality*, vol 21, pp 191-208. Retrieved April, 04, 2011, from the Interscience database.
- Dahl, A. A. & Dalsegg, A. (1997). *Sjarmør og tyrann. Et innsyn i psykopatenes og ofrenes verden*. Oslo: Ascheoug.
- Dolan, M. C. & Anderson, I. M. (nummer 2, 2003). The Relationship between Serotonergic Function and the Psychopathy Checklist: Screening Version. *Journal of Psychopharmacology*, Vol 17, p 216-222.
- Emmons, R. A. (1987, nummer 1). Narcissism: Theory and Measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 52, p 11-17.
- Feeney, J & Noller, P. (1996). *Adult attachment*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Shnit, D. & Weizman, A. (nummer 6, 2001). Attachment Styles and Aggression in Physically Abused and Neglected Children. *Journal of Youth and Adolescence*, Vol 30. Retrieved April 04, 2011 fra Springer database.
- Fraley, R.C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (nummer 2, 2000). An Item Response Theory Analysis of Self-Report Measures of Adult Attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 78, 350-365.
- Frodi, A., Dernevik, M., Sepa, A., Philipson, J. & Bragesjö, M. (nummer 3, 2001). Current at-

- tachment representations of incarcerated offenders varying in degree of psychopathy. *Attachment & Human Development, Vol 3, pp 269-283.*
- Grann, M., Långström, N., Tengström, A. & Kullgren, G (1999, nummer 2). Psychopathy (P-CL-R) Predicts Violent Recidivism Among Criminal Offenders with Personality Disorders in Sweden. *Law and Human behaviour, Vol. 23, p 205-217.*
- Gordon, H. L., Baird, A. A. & End, A. (nummer 7, 2004). Functional differences among those high and low on a trait measure of psychopathy. *Biological Psychiatry, Vol. 56, p 516-521.*
- Hansen, A. L., Johnsen, B. H., Thornton, D., Waage, L. & Thayer, J. F. (nummer 5, 2007). Facets of Psychopathy, Heart Rate Variability and Cognitive Function. *Journal of Personality Disorders, Vol 21, pp 568-582.*
- Hansen, A. L., Waage, L., Eid, J., Johnsen, B. H. & Hart, S. (2010). The relationship between attachment, personality and antisocial tendencies in a prison sample: A pilot study. *Scandinavian Journal of Psychology.*
- Hare, R. D. (1970). *Psychopathy. Theory and research.* USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Hare, R. D. (1984, nummer 1) Comparison of Procedures for the Assessment of Psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol 53, p 7-16.*
- Hare, R. D. (1991). *The Hare Psychopathic Checklist-Revised.* Multi-Health System: Toronto, ON.
- Hare, R. D., Hart, S. D. & Harpur, T. J. (1991, nummer 3). Psychopathy and the *DSM-IV* Criteria for Antisocial Personality Disorder. *Journal of Abnormal Psychology, Vol. 100, p 391-398.*
- Hart, S. D. & Hare, R. D. (1996) Psychopathy and antisocial personality disorder. *Current Opinion in Psychiatry, Vol 9, pp 129-132.*
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Jour-*

nal of Personality and Social Psychology, vol 52, 511-524.

Hill, S., Hjelmeland, B., Johannessen, N. M., Irgens, L. M. & Skjærven, R. (nummer 2, 2004). Changes in parental risk behaviour after an information campaign against sudden infant death syndrome (SIDS) in Norway. *Acta Paediatrica, Vol. 93, p 250-254.*

Kernberg, O. F. & Caligor, E. (2005). A Psychoanalytic Theory of Personality Disorders. In Lenzenweger, M. F. (2005), *Major theories of personality disorder* (pp. 114-157). New York: Guilford Press.

Lang, S., Af Klinteberg, B., Alm, P-O. (2002). Adult psychopathy and violent behavior in males with early neglect and abuse. *Acta Psychiatrica Scandinavica Vol 106, Issue Supplement s412, s 93-100.*

Lyddon, W. J. & Sherry, A. (2001). Developmental Personality Styles: An attachment theory conceptualization of personality disorders. *Journal of Counseling and Development, vol 79, p 405-414.*

Mahmut, M. K., Homewood, J. & Stevenson, R. J. (nummer 3, 2008). The characteristics of non-criminals with high psychopathy traits: Are they similar to criminal psychopaths? *Journal of Research in Personality, Vol 42, p 679-692.*

Meloy, J. R (1992). *Violent attachments*. London: Jason Aronson Inc.

Mitchell, S. A. & Black, M. J. (1995). *Freud and beyond: A History of Modern Psychoanalytic Thought*. New York: Basic Books.

Pardini, D. A. & Phillips, M. (November 2010). Neural responses to emotional and neutral facial expressions in chronically violent men. *Journal of psychiatry & Neuroscience. Vol 35, p 390-398.*

Patrick, C. J. (2007). *Handbook of psychopathy*. New York: Guilford Press.

Patrick, C. J., Cuthbert, B. N. & Lang, P. J. (nummer 3, 1994). Emotion in the criminal psych-

- opath: Fear image processing. *Journal of abnormal psychology*, Vol 103, p 523-534.
- Paulhus, D. L. & Williams, K. M. (nummer 6, 2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, vol 36, pp 556-563.
- Sibley, C. G., Fischer, R. & Liu, G. H. (nummer 11, 2005). Reliability and Validity of the Revised Experiences in Close Relationships (ECR-R) Self-Report Measure of Adult Romantic Attachment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, vol. 31, p 1524-1536.
- Stålenheim, E. G., Eriksson, E., von Knorring, L. & Wided, L. (nummer 2, 1998). Testosterone as a biological marker in psychopathy and alcoholism. *Psychiatry Research*, Vol 77, p 79-88.
- Tiihonen, J. (1993). Criminality associated with mental disorders and intellectual deficiency. *Archives of General Psychiatry*, vol 35, pp 595-599.
- Timmerman, I. G. H. & Emmelkamp, P. M. G. (nummer 1, 2006). The relationship between attachment styles and Cluster B personality disorders in prisoners and forensic inpatients. *International Journal of Law and Psychiatry*, Vol 29, pp 48-56.
- Van Ijzendoorn, M. H., Feldbrugge, J. T. T. M., Derks, F. C. H., de Ruiter, C., Verhagen, M. F. M., Philipse, M. W. G., van der Staak, C. P. F. & Riksen-Walraven, J. M. A. (nummer 3, 1997). Attachment representations of personality-disordered criminal offenders. *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol 67, pp 449-459.
- Van Ijzendoorn, M. H., Schuengel, C. & Bakermans-Kranenburg, M. J. (nummer 2, 1999). D-

isorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology*, Vol.11, p 225-250.

Verdens helseorganisasjon. (1992). *ICD-10. Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser. Kliniske beskrivelser og diagnostiske retningslinjer*. (1. utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske Forlag AS.

Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J. & Albersheim, L. (nummer 3, 2000).

Attachment Security in Infancy and Early Adulthood: A Twenty-Year Longitudinal Study. *Child development*, Vol. 71, p 684-689.

Østlie, J-E. (nummer 1, 2004). Rus + Fengsel = Sant. *Rus & Avhengighet*. Retrieved 14 April 2011 fra Idunn database.

Appendix 1.

The Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Questionnaire

1. I'm afraid that I will lose my partner's love.
2. I often worry that my partner will not want to stay with me.
3. I often worry that my partner doesn't really love me.
4. I worry that romantic partners won't care about me as much as I care about them.
5. I often wish that my partner's feelings for me were as strong as my feelings for him or her.
6. I worry a lot about my relationships.
7. When my partner is out of sight, I worry that he or she might become interested in someone else.
8. When I show my feelings for romantic partners, I'm afraid they will not feel the same about me.
9. I rarely worry about my partner leaving me.
10. My romantic partner makes me doubt myself.
11. I do not often worry about being abandoned.
12. I find that my partner(s) don't want to get as close as I would like.
13. Sometimes romantic partners change their feelings about me for no apparent reason.
14. My desire to be very close sometimes scares people away.
15. I'm afraid that once a romantic partner gets to know me, he or she won't like who I really am.
16. It makes me mad that I don't get the affection and support I need from my partner.
17. I worry that I won't measure up to other people.
18. My partner only seems to notice me when I'm angry.

19. I prefer not to show a partner how I feel deep down.
20. I feel comfortable sharing my private thoughts and feelings with my partner.
21. I find it difficult to allow myself to depend on romantic partners.
22. I am very comfortable being close to romantic partners.
23. I don't feel comfortable opening up to romantic partners.
24. I prefer not to be too close to romantic partners.
25. I get uncomfortable when a romantic partner wants to be very close.
26. I find it relatively easy to get close to my partner.
27. It's not difficult for me to get close to my partner.
28. I usually discuss my problems and concerns with my partner.
29. It helps to turn to my romantic partner in times of need.
30. I tell my partner just about everything.
31. I talk things over with my partner.
32. I am nervous when partners get too close to me.
33. I feel comfortable depending on romantic partners.
34. I find it easy to depend on romantic partners.
35. It's easy for me to be affectionate with my partner.
36. My partner really understands me and my needs.